

UDK 821.163.4.09-32

Izvorni naučni rad

Milan MARKOVIĆ (Danilovgrad)

Fakultet za crnogorski jezik i književnost – Cetinje

milan.markovic008@gmail.com

ČUDO U JABNELU – ILI NEKA STARI BOG USTUPI MJESTO NOVOM

U tekstu, koji je dio magistarskoga rada *De(kon)strukcija mita u Pekićevom Vremenu čuda*, autor analizira pripovijetku *Čudo u Jabnelu* kao izdvojen tekst, ali i kao element širega sistema organizacije, pri čemu se *Vreme čuda* može tumačiti kao zaokružena cjelina. Tumačenje je izvršeno kombinovanom introspektivnom metodom, s posebnim akcentom na teorijska saznanja naratologije i semiotike. *Čudo u Jabnelu* prvenstveno služi kao dokaz novih aspekata Isusovih nadnaravnih moći, pri čemu je problemsko težište teksta, kao i u ostalim narativima knjige, usmjereno na ispitivanje same svrhe Isusovih čudotvorstava i posljedica koje ona nose po njihove trpioce. Posmatrano u širem okviru knjige kao cjeline, *Čudo u Jabnelu* definiše i uspostavlja klasifikaciono polje ne samo Isusa Hrista kao centralnoga lika djela, već i opštega svijeta koji kao Spasilac treba da promijeni. Sve podjele na kojima je rekonstruisana biblijska dijegeza *Čuda u Jabnelu* pokazaće se kao dogmatski nametnute, dok pojedinačna postojanja u odnosu na njih gube i elementarni značaj.

Ključne riječi: *Čudo u Jabnelu*, *Vreme čuda*, pripovjedač, hronotop, granica, organizacija narativnog materijala

*Koji je među vama bez grijeha
neka prvi baci kamen na nju.
(Sveto jevanđelje po Jovanu, 8:7)*

*Čudo u Jabnelu*¹ počinje motom preuzetim iz Jevanđelja po Mateju koji za sam tekst na koji se odnosi prvenstveno služi kao svjedočanstvo o novom aspektu Isusovih nadnaravnih moći. Od biblijskog materijala iz mota Pekić

¹ Borislav Pekić, *Čudo u Jabnelu*, u: *Vreme čuda*, Laguna, Beograd, 2012, str. 31–92.

oblikuje po obimu znatno duži narativni tekst od onih koji mu prethode u kontekstu knjige, dopunjujući ga novim likovima, i ujedno razvijajući prethodno naznačene ideje.

Opšta dijalektika dijegeze na kojoj Pekić insistira od početka *Vremena čuda* postaje paradigmatičko obilježje čitave knjige. Ona je dominantna karakteristika ne samo aksiološkog uređenja svijeta opisanog kroz centralnu relaciju Bog (stvaralac) – čovjek (stvorenje), već i samog Isusa Hrista kao individualne metaforčke projekcije ovog konflikta. U *Čudu u Jabnelu* ona se manifestuje i u vidu fizičke podijeljenosti svijeta. Naime, prološka ravan ovog teksta razvija strogo distinktivan geografski odnos između dva semiotička prostora sa jasno markiranom granicom između njih. Granica se isprva postavlja u središte prostornih struktura unutar kojih će djelovati likovi ove priče.

Na jugozapadu Genizaretskog jezera, između gatova Tiberijasa i pustolina Tabora (Džebel el-Tura), presahlo korito Jabtele nalik na opsadni rov zarastao u grivu sprženog korova, izrešetan zmijskim pećinicama i razrovan jazbinama pacova, seče opštinske atare Starog i Novog Jabnela, ali dok se Stari šepuri u miomirisnoj košuljici jordanske oaze do grla zariven u rodonosni mulj njenih pritoka-dojkinja, zaliven s dvanaest bunara posvećenih Adonaju, hlađen mesnatim senkama kokosa i uspavljivan hukom sunčane promaje, Novi Jabnel, kukavno okolište od balege, jalove ilovače, kola i šuplje trske, u nedoumici da li da strepi od pustare koja ga davi zagušljivim peskom ili od sela – dvojnika koji ga zasipa čas gadljivim strahom, čas oficijelnim kletvama, kao da se povinovao potonjem osećanju, pa se iz kolena u koleno sve nepovratnije zavlačilo u mrtav pejzaž po kome su su krstarile samo mlitave senke kreja i strvinara.

Novi Jabnel, inače stanište gubavaca, zvahu i „Nečisti“, da bi se izvršio Zakon i stranci znali da se onaj drugi, miljenik boga Jakovljeva, zove još i „Čisti“.

Utemeljena veoma davno, još za vojevanja šofeta Giodeona, rasla su uporedo kao blizanci, no svaki po svom obličju, zavetima i običajima, svojim usudom i srećom, onom gubavom i nečistom, i onom zdravom i čistom, bez prava, ali i bez želje da se međusobno mešaju. (Pekić 2012: 31–32)

Odmah potom ona dobija i univerzalne konotacije, pa postaje opšte organizaciono načelo fiktivnog svijeta *Vremena čuda* u cjelini.

Ovakva dvojnička naselja nastanjivahu svu Galileju, Samariju i Judeju, od Idumeje do Sirije, od Sredozemnog do Mrtvog mora, svuda gde dvanaestorica Jakovljevih sinova-rodonačelnika ispustiše seme za budućih dvanaest izrailjskih plemena, još od zakonoprime Mojsija, koji je prvog dana drugog meseca druge godine po Izlasku, opsednut Gospodom ili neodoljivim pozivom sopstvene gospodarske ambicije (prema jednom profanom predanju Mojsijeve misli bejahu toliko moćne da mu ih, dok je sanjario na bregu Horiv, crne litice predusretljivo vratiše ehom u kome je on sasvim iskreno prepoznao poverljivu poruku svog boga), izagnao iz šatora sve gubave, sve kojima isticao seme i koji behu oskvrnuli mrce, pa bili to izbrojani ljudi ili nezaračunate žene, dojenčad ili živina; posvećenim ognjem spalio sve zavese, tkanine, odore i prediva zaražena bolešću; nemilosrdno razorio bolesne kućevne, javne i sveštenne predmete ma koliko skupoceni bili, da ne kuže i svojim grdilom ponižavaju one što ih tvorčeva čud, blagonaklonim posredstvom Avramovog sina, izabra za svoju vojničku prethodnicu. Kao svaki samac-namćor, Mojsijev zakonodavac beše pedant, te uz glavno uputstvo propisa i sav levitski postupak oko utvrđivanja gube, pa ga predade u ruke Aronovoj lozi sveštenika. Strogo zapovedi da njegovim prstom obeleženi idu razdrtih haljina: gologlavi da bi se božja kazna predstavila u vasceloj opakoj slavi, ali zastrtih usta da se bez vrhovne volje ne bi beskorisno i nenamenski trošila, ne prestajući pritom da aklamiraju: „Nečist, evo ide nečist!“ kad god bi se, koliko kamenom možeš dobaciti, primakli nekom čistom čeljadetu ili njegovom šatoru. Jer malobrojan beše narod izabrani, i što ga onda budzašto rasipati. (Pekić 2012: 32–33)

Kao što vidimo, distinktivna obilježja koja regulišu ovakav sistem opozicionog uređenja imaju religijsko-mitske korijene u Mojsijevoj odluci o podjeli, iako opšta motivacija njegove odluke ostaje zamagljena između božanske poruke i sopstvenog nahođenja:

...koji je prvog dana drugog meseca druge godine po Izlasku, opsednut Gospodom ili neodoljivim pozivom sopstvene gospodarske ambicije (prema jednom profanom predanju Mojsijeve misli bejahu toliko moćne da mu ih, dok je sanjario na bregu Horiv, crne litice predusretljivo vratiše ehom u kome je on sasvim iskreno prepoznao poverljivu poruku svog boga... (Pekić 2012: 32).

Osim samih naziva koji vrše najuočljiviji oblik karakterizacije, semiotičke prostore *starih (čistih)* naselja karakteriše vitalnost, božja naklonost i milosrđe, te osobit socio-civilizacijski osećaj zajedništva i prosperiteta u uslovima pogodnim za život, dok *nova (nečista)* naselja karakterišu minimalni i

narušeni uslovi za život, božanska indolencija i prokletstvo, te društvena izopštenost i stigmatizacija u vidu nametnutih pravila odijevanja i javnog ponašanja. Na kraju, granica između ovih prostornih struktura i sama nosi autentične simboličke potencijale mjesta u kojem je život istrijebljen i nemoguć (osušeno rječno korito, istrijebljena vegetacija, itd.), pa kao takva oponira strukturama koje razdjeljuje.

Nakon inicijalnog uspostavljanja hronotopskih okvira, u priču se uvodi Eglu, koja se odmah konstruiše kao centralni lik pripovijetke. U *Novom Jabnelu* življaše gubavka Eglu, udata za Uriju nečistog perača mrtvih iz plemena Zavulona, a Stari Jabnel pominjemo jer je u njemu dužnost gradskog telala obavljao njen prvi, čisti suprug Jeroboam, došljak ili pribeglica iz Sidona (Pekić 2012: 33). Način na koji se uvodi je višestruko informativan: sa jedne strane, saznajemo da je ona centralni lik teksta između ostalog i time što se uvođenje likova Urije i Jeroboama eksplicitno opravdava njihovom povezanošću sa Eglom; a sa druge strane, po prvi put u tekstu dolazi do identifikacije instance koja govori, ekstradijegetičkog pripovjedača koji pripovijeda sa pozicije hroničara.

„Pripovedača 'osnovne' priče Ženet naziva *ekstradijegetičkim pripovedačem*, a nivo na kojem se odvija njegova naracija *ekstradijegezom*. Termin *ekstradijegeza*, kaže Ženet, ukazuje prvenstveno na činjenicu da osnovni pripovedač *kao pripovedač* 'nije deo nikakve dijegeze, već se nalazi na istoj ravni (pa makar i fiktivnoj) sa (stvarnom) ekstradijegetičkom publikom'." (Marčetić 2003: 88)

Dakle, naizgled slobodan hod po temporalnoj ravni priče biće regulisan hroničarskim intervencijama pripovjedača koji sam bira redosljed događaja o kojima pripovijeda, što je već prilikom uvođenja Egle kao centralnog lika suptilno nagoviješteno promjenom u upotrebi glagolskog oblika.

„Da bi ukazao na 'unutrašnju organizaciju' svog teksta, pripovedač može komentarisati raspored pojedinih epizoda u tekstu, ukazivati na njihovu međusobnu povezanost ili obrazlagati svoju „režiju“ teksta... Ovu funkciju njegovog *glasa* Ženet naziva *metanarativnom*, odnosno *funkcijom režije*." (Marčetić 2003: 96)

Isto tako, opšti konflikt uređenog svijeta se sada pomjera na konkretni individualni plan, i to opisom Eglinog položaja u trenutku njenog *in medias res* uključanja u priču.

Eglu nalazimo na granici ne samo između dva svijeta, već i dvije projekcije života: jednog svježe uspostavljenog u Novom Jabnelu sa novim suprugom Urijom, i jednog iz Starog Jabnela sa prethodnim suprugom Jeroboamom, napuštenog i razbijenog steknutom bolešću. Ono, pak, što im je zajedničko je Eglin poseban osećaj sopstva koji se manifestuje u njenoj izra-

ženoj čulnosti i seksualnoj energiji kao dominantnom životnom nagonu. Zbog toga, Egla će u prvom redu simbolisati princip Erosa, dok će njen suprug Urija, inače perač mrtvih, emitovati značenja Tanatosa. Jukstapozicija ovih životnih principa se najbolje primjećuje u opisima Eglinog i Urijinog bračnog života. *Egla je uživala u Uriji čak i kad bi se za vreme letnjih pomora iscrpljen dovlačio iz mrtvačnice i svoja milovanja, slična gestovima na koje je navikao ribajući leševe, osvežavao skarednim ogovaranjem onih klijenata čije su porodice bile rdave platiše.* (Pekić 2012: 33)

Sa druge strane, Eglin odnos sa Jeroboamom je pažljivo građen na više nivoa. Iako razdvojeni strogim zakonima koji dijele Stari od Novog Jabnela, Egla i Jeroboam uređuju poseban sistem komunikacije koji im dozvoljava da uprkos zabranama ipak ostanu u kontaktu. Upravo taj oblik saveza koji narušava temelje ljudsko-božanskih zakona pripovjedaču postaje motivacioni signal za retrospektivni hod po vremenskoj osi u period prve pojave Egline bolesti.

Zakon im je branio čak i da razgovaraju. Ali za njen zasipljen duh i taj bestelesni glas beše dovoljna lozinka, kao što je nerazumljiva grmljavina božjeg govora dovoljna pravoverniku da načuljena srca rastumači reči najviše volje, koje nisu ni kazane. Međutim, ove reči zacelo behu kazane. Ove reči samo njoj behu upućene. Ne sve, naravno, već najbolje od njih, one koje su pripadale Jeroboamu, a ne imperatorovim ili tetrarhovim dekretima. One behu posledica dogovora o kome će odmah biti reči, i po kome je Jeroboam, koristeći u privatne svrhe javni položaj glasnika, imao da između naredaba o dažbinama, porezima i kuluku umeće i vesti za Eglu. A bilo je to ovako... (Pekić 2012: 34–35)

Jeroboamova ideološka tačka gledišta² je u najvećoj mjeri regulisana religijskim predstavama i poštovanju dogme. Zbog toga on pojavu Egline bolesti tumači kao božju odluku koja ima svoje opravdanje ma koliko ono supružnicima bilo neuhvatljivo. *Moglo je to – reče – biti povoljno kao i nepovoljno predskazanje: nesreća što se svali na nekog od nas jamačno je opomena ili kazna nezadovoljnog božanstva, ali katkad ona može biti uvod sjajnoj počasti. Jer su neispitani putevi gospodnji.* (Pekić 2012: 35). Lepra koja je napala Eglinu kožu javlja se na djelovima tijela koji simbolišu žensku erotičnost. Upravo zbog njene pojave sam seksualni čin između supružnika biva uzurpiran, te postepeno zamijenjen zajedničkim molitvama za oprost kao posljednjem obliku borbe za izlječenje.

² O tome više u: Uspenski, B. A., *Poetika kompozicije semiotika ikone*, Nolit, Beograd, 1979.

Da bi, koliko je to moguće ljudskim ništarijama, preduhitрили onu rđavu varijantu bogoposete, svake se noći umesto milovanja dvoglasno i usrdno moljahu Adonaju da im oprostí ako su što zgrešili i u nemarnosti srećnika navukli na sebe njegovu jarost. Avaj, zaboravljeni greh beše, izgleda, neoprostiv. Ili je Jahve oklevao da se pošteno izjasni, ili se i sam kolebao između dva suprotna značenja koja je mogao da pripiše Eglinoj bolesti. U svakom slučaju, Bog osta gluv kao grom. (Pekić 2012: 36)

Osim što im je bolest uskratila zajednički oblik zadovoljstva, ona će se postaviti i kao povod za ispoljavanje širih i suštinskih razlika između supružnika. Egline skepsa prelazi u otvorenu i oštru pobunu protiv samovoljnog Boga, dok Jeroboamova pokorna odanost dogmi i strahom izazvano ćutanje odaju znakove nemoći i inferiornosti na svakom polju njegovog djelovanja. Zbog toga će upravo Egla insistirati na konkretnim akcijama koje bi ih izvukle iz situacije u kojoj se nalaze, svjesna da za nju nema spasa ni od jednog božanstva. *Mrzim sve bogove, ah, da samo znaš kako ih mrzim! – pa odluči: - Jeroboame, sutra me vodi služi tvog boga Ismaju, da se svrši* (Pekić 2012: 40). Odlaskom kod sveštenika Ismaja supružnici potvrđuju svoje sumnje, i Egla se proglašava nečistom. Semantička kategorija ljubavnog rastanka obuhvatiće svojevrсни ugovor između Jeroboama i Egle o skrivenom sistemu komunikacije, prkoseći Zakonu koji ih razdvaja. U posljednjem pozdravu supružnika suptilno će se ponoviti sve prethodno konstruisane konfliktne relacije između njih. Patetiku oproštajnog zagrljaja razbija Jeroboam koji, otriježnjen leprom zagađenim mirisom ženine puti, upućuje Egli posljednje riječi ohrabrenja. Markirane samim tim što su posljednje riječi iskazane jedno drugom u lice, Jeroboamove i Eglina riječi će produbiti suštinski konflikt Jeroboamovog pasivnog prepuštanja dogmi i Eglinog oštrog odbijanja pokornosti bilo kakvoj višoj sili.

Jeroboam uoči sebe kako počiva u mokrom koritu između Eglinih rastočenih dojki i kako udiše njihov otužan zadah – za telalovo istančano polno iskustvo bio je to u nepodnošljivoj meri uznemiravajući prizor pa: – Valjda će bog dati da se očistiš – kaza baš kad se nekoliko tromih kaplji mesečine razbi o njegovo privlačno, mrko lice.

Egla vrisnu:

– Ne spominji mi bogove! – i ne mogavši više da otrpi nepristupačnu blizinu čoveka koga su joj ugrabile njihove misionarske kombinacije, bosonoga skoči u jarugu i naže bežati prema Novom Jabnelu da otpočne svoj nečisti život. (Pekić 2012: 42)

Hroničarski tip organizacije narativnog teksta najbolje se primjećuje u analizi rasporeda pojedinačnih događaja i načina na koji su oni povezani u priču. Naime, dvostruko razvijanje sižejnog toka Eglinog života u Novom i u Starom Jabnelu je funkcionalno realizovano po principu suprotstavljanja da bi se ispitale mogućnosti Eglino integracije u naizgled potpuno disparatnim društvenim sistemima, ali i pojačala ideja o Eglinoj poziciji na granici ovakvih društvenih uređenja. Tako dolazi do miješanja i izvrtanja vremenskih planova priče, pa odstupanje od hronološkog izlaganja događaja prerasta u jednu od normi teksta, pri čemu pripovjedač kombinuje one događaje bitne za samu priču. *Otada minuše tri leta gospodnja* (Pekić 2012: 45). Pripovjedač-hroničar sistemski sprovodi retroaktivno kretanje (naprijed-nazad) konstruišući priču oko Egle kao glavnog junaka. Nakon objašnjenja kako je Egla dospjela iz Starog u Novi Jabnel, te iz jednog u drugi bračni savez, pripovjedač ponovo aktivira dijegetičko vrijeme iz kojeg je Eglu prvi put uveo u priču.

A to je, kažimo otvoreno, pravi početak priče o čudu u Jabnelu.

Jer, gle, evo te nesrećnice opet u jabtelskom korovu, jedne suve večeri elula jedanaeste godine vladanja imperatora Tiberija Cezara Avgusta. (Pekić 2012: 45)

Ovim postupkom se dodatno usložnjava ionako razuđena inicijalna ravan teksta, koja sada dobija svoj puni oblik. Naime, prološka granica teksta će se u samom narativu obrazovati od:

- a) uspostavljanja geografsko-socijalnih dihotomija Starog i Novog Jabnela kao opšte organizacione paradigme dijegeze,
- b) postupka uvođenja Egle kao centralnog lika teksta, i
- c) suspendovanog početka eksplicitno naznačenog pripovjedačevim komentarom.

S druge strane, novi početak uvodi i promjenu u upotrebi glagolskog vremena čime se mijenja dinamika pripovijedanja, pa se u sam narativni tekst uvodi paradigma *showing*-a.

Eglu, dakle, nalazimo tri godine nakon njenog proćerivanja u Novi Jabnel kako u presuhлом rječnom koritu Jabtele iščekuje Jeroboamov proglas i prikrivene riječi koje su upućene samo njoj. Jeroboamov proglas vrši ulogu kontrapunkta čitave pripovijetke, pa zahtijeva posebnu analizu. Sam diskurs proglasa ima funkciju da čitaocima pruži uvid u opšti ideološki stav totalitarno-tiranijske vlasti te ukaže na njen način vladavine i tretiranja prestupnika:

...ja, Irod, tetarh Galileje i Dereje, naređujem: da ko ne plaća narodu narodno bude bičevan pa razapet a da mu se imanje konfiskuje, ko ne plaća bogu božje hule radi i bezakonja, da se omutavi, uškopi, raščereči, a utroba pogana da mu se izaspe na četiri strane osim istoka, ko ne

plaća caru carevo da sve ove kazne iskusi redom kako su ovde propisane: imanje da im se uzme, koža da im se brijačem oguli, jezik da im se išćupa, oči sagore po danu, uši usred vašara odrežu i istucaju na panju, udovi maljevima tučenim izdrobe i salome, da se uškope, raščetvore, iznutrica kojekud osim na istok porazbaca, pa da se ono od njih što kazni izbegne razapne na krst do tri dana... (Pekić 2012: 46–47).

Osim toga, Jeroboam u njega inkorporira sopstveni, intimni diskurs o Eglinoj ljepoti i ličnoj ljubavi prema njoj, koji zbog svoje skrivene prirode formalno nije odvojen od ostatka proglašenja, ali stilski jeste jer unosi elemente tipično lirskog koda:

...a ti si, draga moja, kao konji u dvokolicama faraonovim, obrazi su tvoji okićeni grivnama, grlo tvoje niskama, kosa ti je kao stado koza koje pase po gori Gileadu, zubi su ti kao stado ovaca jednakih kad izlaze iz kupala pa sve blizne a nijedne nema jalove, usne su ti kao konac skerleta, vrat ti je kao kula Davidova sazidana za oružje gde vise hiljade štitova, dve su ti dojke kao dva laneta blizanca koja pasu među ljljanim, sa usana ti kaplje sat, nevesto, pod jezikom ti med i mleko, i miris haljina tvojih kao miris livadski, pa si vrt zatvoren, sestro moja nevesto, izvor zatrpan, studenac zapečaćen, i bilje je tvoje voćnjak od šipaka sa voćem ukusnim od kipra i nara, od nara i šafrana, od idirola i cimeta sa svakojakim drvljem za kad, od smirne i aloje s prekrasnim mirisima, golubice moja, u raselinama kamenim, u zaklonu vrletnom, daj da vidim lice tvoje, da čujem glas tvoj, jer je lice tvoje divno i glas tvoj sladak... (Pekić 2012: 47)

Jeroboamova svojevrsna apoteoza Egli na trenutak biva prekinuta nastavkom proglašenja kojim se u pripovijetku po prvi put uvodi Isus Nazarećanin, i to u formi javne potjernice koju za njim razglašava zvanična vlast:

...i još Starojabneljanim poručuje njihov kralj: čusmo za prepredenog smutljivca, raskolnika i otpadnika Isusa Nazarećanina koji, izdajući se za Sina božjeg i cara judejskog, lakome ruke spušta na božju baštinu, praštajući bezakonicima, čisteći gubave, dižući mrtvace, isceljujući sate, i vezujući, dakle, ono što je na nebu razrešeno i drešeći ono što je nebo svezalo, huli, zavodi, mami i skrnavi (jer ko sme ustati onoga koga Adonajeva volja odbroji i izluči a moja ga kijača pogodi iza vrata), pa zato u interesu javnog mira i bezbednosti obznanjujemo svakome ko ga pozna da je ćesarska volja samozvanca prijaviti najbližoj straži, a ko se oglušići biće pogubljen kao saućesnik... (Pekić 2012: 47–48).

Duboko potresena Jeroboamovim glasom i onim riječima koje su upućene samo njoj, gubavka Eglu pada u određenu vrstu transa i gubi svijest.

Najednom je obuze vrtoglavica, patnička svesnost da kruži u predelu koji se oko masivne kapije Jabnela i sam obrtao kao orijaški točak zamračenih scena oko utvrđene osovine, da lebdi među poskakujućim jajastim odblescima koji se rasprskavaju u vatromet, prljeći je i terajući da se dalje okreće, kovitla i klata kao drogirana plesačica – učesnica eleusinskih misterija, zaošijana sopstvenom težinom i samoubilačkom groznicom, najpre na nogama dok se jecajući ne sroza... (Pekić 2012: 49)

Navedeni opis prolazi kroz proces sekundarne simbolizacije, jer će uz manje promjene gotovo istim ovim riječima nešto kasnije biti opisan način na koji će Eglu doživjeti čudotvorno čišćenje svoje kože.

Obuze je vrtoglavica, ushićena svesnost da kruži u predelu koji se i sam obrtao oko masivne kapije Jabnela kao orijaški točak sunčanih scena oko utvrđene osovine, da treperi među poskakujućim jajastim odblescima koji se rasprskavaju u vatromet, prljeći je i terajući da se dalje okreće, kovitla i klata kao drogirana plesačica – učesnica eleusinskih misterija, zaošijana sopstvenom lakoćom i groznicom novorođenja, najpre u mestu sinoćnje patnje, koja se ni u jednom gestu, ni u jednom bitnom osećanju nije razlikovala od sadašnjeg zadovoljstva, kolevci čuda... (Pekić 2012: 59)

Majstorstvo Pekićevog literarnog genija i ovde dolazi do izražaja u vidu paralelizama opisa, čime se jasno ističe da svaki detalj u tekstu ima svoju strogo definisanu funkciju. Isto tako, čudotvorno čišćenje Eglu kože ima jasne simboličke potencijale (novo)rođenja, što će se iznova isticati na više mjesta u nastavku teksta.

Za sam sistem karakterizacije Isusa Nazarećanina na nivou knjige, od integralnog je značaja što se u *Čudu u Jabnelu* on pojavljuje isključivo u semantičkom prostoru granice koja odvaja prostore Novog i Starog Jabnela. Time se pojačava njegova dominantna karakterna crta bića udvojene (božanske i ljudske) prirode koja ga izdvaja od svih ostalih likova knjige. Osim toga, Isus će tokom razgovora sa Eglom sam verbalizovati ličnu ambivalentnu prirodu, i time dodatno naglasiti svoju poziciju na granici.

Imajući u vidu dalekosežan cilj spasenja sveta, bog me je rodio da bih umro kao čovek, a čovek sam koliko je pod takvim okolnostima i uopšte moguće zato da bih u odgovarajućem trenutku, koji su datirali brojni proroci, postao Bog, pa budući čas Bog, čas čovek, opet Bog, pa opet čovek i nikad, ako se ne varam, u nekom izmešanom stanju koje bi jednodobno zadovoljilo oba principa, i kako se tokom ovih recipročnih preobražaja ni na meni ni u meni ništa ne menja osim mog dejstva na stvari, a i to mogu da saznam samo preko tebe i tebi podobnih, ja nikad ne znam šta sam kada, sve dok učinivši kakvo čudo ponovo ne uzurpiram svoju divnu prirodu ako sam bio privremeno čovek, ili osetivši bol ponovo se ne uverim u onu ljudsku ako sam pre toga provizorno bio Bog. Međutim, zahvaljujući mome apostolu Judi, koji me, zainteresovan uglavnom za moju višu formu delovanja, stalno podseća na društvene obaveze, ja znam šta moram da budem – i dodade u poverenju – moram da budem Bog, Eglā! (Pekić 2012: 53–54)

Proces Isusove autokarakterizacije definiše homeomorfnu vezu između njega i svijeta koji treba da promijeni, ali i način na koji Isus vidi ulogu ljudi nad kojim izvršava svoje čudotvorne akcije. Eglā i oni slični njoj će, dakle, biti objekti preko kojih će Isus provjeravati svoju prirodu. Sa druge strane, ma koliko svjestan sopstvene sudbine (*...ja znam šta moram da budem – i dodade u poverenju – moram da budem Bog, Eglā!*) (Pekić 2012: 54), Isus Nazarećanin će u *Čudu u Jabnelu* kroz svoje akcije više emitovati ljudsku od božanske prirode. Eglino iscjeljenje nije zapisano u Pismu, i Juda insistira da apostolska grupa sa Isusom produži dalje. Isus je svjestan da je njegova intervencija nepotrebna da bi se izvršilo Pismo, pa ga motivišu čisto ljudski razlozi da izvrši božansko djelo. Ako svaka pripovijetka *Vremena čuda* na određen način preispituje Isusovu spasiteljsku prirodu i misiju uopšte, u *Čudu u Jabnelu* će upravo ovaj, izraženo ljudski nivo njegove ličnosti osporavati onu božansku ravan po kojoj je stekao status Spasitelja.

Kao što smo ranije naveli, Eglā se kao centralni lik teksta definiše na najmanje dva plana, i to kroz *izraženu čulnost* i *otvorenu mržnju prema božanskim silama*. Kombinovanjem ovih aspekata njene ličnosti konstruiše se ironijsko-tragična dimenzija njene sudbine opisane u tekstu. S tim u skladu su i prve, sarkazmom obojene riječi koje upućuje Isusu dok još nije znala njegovo ime. *Jesi li ti bog, stranče, pa sve moraš da znaš?* (Pekić 2012: 50). Insistirajući na nepovjerenju koje oštro verbalizuje odričnim odgovorom na Isusova pitanja da li vjeruje, i vođena idejom da više nema šta da izgubi, Eglā se *svim srcem predade kao što dete ushićeno učestvuje u igri čija je prećutna nestvarnost svim odraslim suigračima poznata* (Pekić 2012: 55). Ono što joj

pomaže pri donošenju ovakve odluke je i svojevrsni osećaj identifikacije sa Isusom Nazarećaninom, *nesrećnikom, koga je Adonaj kaznio gore nego nju* (Pekić 2012: 54–55). Egla čudotvorno izlječenje doživljava u egzaltiranom zanosu nove vjere, pa trčeći prema kapijama Starog Jabnela uzvikuje molitvu *Oče naš* kao himnu zahvalnosti Bogu na nebu i Jeroboamu na zemlji.

„Oče naš, koji si na nebesima, da se sveti ime Tvoje“, i govoraše iskreno: „Jeroboame, koji si na zemlji, da se ljubi lice tvoje“, i govoraše: „Da dođe carstvo Tvoje“, i „da dođe carstvo tvoje“, i govoraše: „Da bude volja Tvoja na Zemlji kao i na nebu“, i „da bude volja tvoja na zemlji, trpezi i postelji“... (Pekić 2012: 59)

Imajući u vidu da je *Oče naš* jedna od najznačajnijih molitvi u hrišćanstvu samim tim što je jedina iskazana od strane Isusa Hrista, način na koji je Egla koristi jasno pokazuje kako u tekstu dolazi do preoblikovanja i profanacije biblijskog materijala.

Eglin ulazak u Stari Jabnel i ponovna integracija u društvo *čistih* je u oštroj suprotnosti sa temeljnim zakonima društvenog uređenja svijeta u kojem živi. Otuda će Egla, iako bez znaka bolesti na koži, morati da insistira na čestim dokazivanjima kojima bi potvrdila svoje ozdravljenje. Univerzalnost njenog položaja se gradi na slojevitom sukobu pojedinca sa (gotovo birokratizovanim) hijerarhijskim sistemom društvenog uređenja koji ima za cilj odbranu i slijepo poštovanje zakona. Samim tim, od najvećeg je značaja njen sukob sa sveštenikom Ismajem – nosiocem aksioloških postavki zvanične vjere. Iako pristaje da održi ritual čišćenja, Ismaj nije spreman da prihvati bilo kakvu mogućnost Eglinog izlječenja. *A činim to – dodade u sebi – sa odvratnošću, jer mada mi laska da prvi pozdravim i primim izgnanika u staro društvo, ipak sumnjam da uopšte ima isceljenja koje je tako apsolutno kao oboljenje, i da ima leka koji uništavajući zlo onespособljava i njegove klice* (Pekić 2012: 66). S druge strane, Eglina egzistencijalna situacija svešteniku Ismaju neće smetati da kroz religijski ritual iskoristi priliku za sticanje materijalne koristi kroz naplatu ritualnog materijala i žrtvenih životinja. Opšta travestija rituala čišćenja će se, dakle, ogledati u: opštem nepovjerenju u moć rituala od strane njegovih učesnika, brzopletom i užurbanom vođenju rituala, materijalnom koristi kao prvobitnom interesu sveštenika, te Eglinom pohotnom zadovoljstvu u dodirivanju ozdravljene kože.

...umesto da svetom pranju da smeran, bogobojažljiv i bogoprимljiv izgled, i da se isposnički usredsređeno preda spiranju osipa bezakonja sa sebe, umesto da se privremeno poistoveti sa svučenom nečistom

*kožom da bi je tek sada simbolički odrala, trljajući je sunderom i obli-
vajući vodom, Egla se kikitotala, podvriskivala, bučkala i na očigledno
nedozvoljen način uživala u jednom sakrificijelnom činu. Neobavešten
čovjek mogao bi poverovati da prisustvuje razvratnim igrarijama kupa-
čica u javnom kupatilu nekog grada na Zapadu. (Pekić 2012: 70)*

Naravno, ritual neće ništa promijeniti. Narod Starog Jabnela (među kojim je i Fuva, Eglina „druga majka“) će je izbjegavati na njenom putu ka Jeroboamovoj kući, a i sam Jeroboam odbija da joj otvori vrata svoje kuće. Jeroboam tako ostaje u granicama definisanog klasifikacionog polja kao lik čija je jedina svrha da prenosi zvanične stavove i da se iza njih sakriva. Tako i ovnujski rog, Jeroboamov telalski instrument razglasa, dobija svoj puni simbolički oblik pri čemu postaje metaforička zamjena njegove ličnosti. *Egla napusti prozor da ne gleda ovnujski rog, jer joj se činjaše da ne razgovara s mužem već s mehaničkom alatkom njegovog glasa, koja se otela od tetala da im se oboma ruga* (Pekić 2012: 74–75). Izrazito tragični Eglin položaj Pekić majstorski realizuje kroz paralelizam aspekata u opisu scene razgovora između bivših supružnika. Jeroboam se trudi da objasni razloge koji su ga doveli u situaciju da odbija da pusti Eglu u kuću, dok se Egla šeća njegovih riječi iz prethodne noći kojima je opjevao njenu ljepotu. U isto vrijeme joj se približavaju talasi razjarenih, naoružanih ljudi, spremnih da je izagnaju iz svog dijela grada.

*A oni što idahu na Eglu behu mahom izgladneli, prljavi i odrpani pre-
gaoci, bezgaćani u ritama ili s pregačama od kozetine oko struka, ali
bilo ih je odnegovanih, uhranjenih, odevenih u zlatotkanu damašćansku
svilu i praćenih domaćim slugama koje su izvikivale „mesta za plemen-
itog ovog“ i „mesta za plemenitog onog“, pa čak i takvih koji su, na
rimski način nošeni u nosiljci, pocupkivali na sedištu kao da ih bockaju
užarenim trozupcima; beše kljastih, koji se gaženi sandalama vucijahu
na asuri kao puževi u svojim sluzavim kućicama, beslovesnih koji na-
srtahu u čoporu, ćoravaca lancima vezanih za olinjale džukele, koje su
ritane skićale od zloće; ispred krčme ćosavi vojnici rimskog garnizona
peharima nazdravljahu varvarskom prizoru u kome im osećanje nad-
moćnosti nije dozvoljavalo da učestvuju, bilo je majki s dojenčadima
u naručju; koje izgledahu spremne da bace decu u prašinu da bi iz nje
izvukli kamen osvete; bilo je besposličara isuviše lenjih da lično hitnu
ijedan kamenčić, pa ma tim skromnim učešćem u kamenovanju izvoje-
vali najdeblji hlad u carstvu nebeskom; bilo je bogomoljaca čiji je gnev
bio svet, i petnaestogodišnjaka čiji je gnev bio bezazlen kao momačka
šala na igralištu; bilo je dostojanstvenika, čije su kamenice hitale na-*

ročite sluge zvane „bacači“; krpara, lončara, bačvara, kolara, stolara, kazandžija, kovača, grnčara, tkača, zlatara, kaišara i drugih zanatlija; badavadžija, najamnika, pisara, trgovaca, gostioničara, levita, kravara, lopova, opštinar, kurvi, glumaca, seljaka, zelenaša, matrona, slobodnjaka i učitelja, i cela se ta Zakonom mobilisana neuništiva rulja valjala prema Egli, koja je vrištala pred zaključanim vratima Jeroboamove kuće. (Pekić 2012: 83–84)

Karnevalizovana atmosfera hajke izjednačava sve ljude Starog Jabnela, bez obzira na vjeru i društveni položaj, pol i uzrast, bolest ili profesiju. Izgnana kamenicama iz Starog Jabnela, Egla se vraća svom domu u Novom Jabnelu đe doživljava istu sudbinu, ali ovaj put od nečistih, jedinih ljudi kakvih nije bilo u starojabnelskoj hajci. Opšte bezumlje i mržnja postaju zajedničke osobine svih ljudi bez obzira u kojem dijelu grada živjeli i koje zakone poštovali. Sve podjele na kojima su uredili svijet i na kojima dogmatski insistiraju su artifičijelne i proizvod kolektivnog dogovora. Narod je u osnovi isti, pa za Eglu nema mjesta ni u jednom gradu. Jedino što može je da, upućena kamenicama koje se na nju bacaju, ode u presušeno korito Jabtele. *Zato je bila prinuđena da beži po neravnom dnu korita, po pusti ničije zemlje, zasipana kamenim hicima sa obe strane, sve dok se i gubavci i zdravi ne umoriše i ne razidoše kućama svesni da su se za ovaj dan držali Zakona* (Pekić 2012: 91). Egla, prva žrtva Isusove moći, ostaje na granici između dva svijeta, gdje *sagradi kućicu od tog kamenja i nastani se, hranjena koprivom, strvinama i zmijskim jajima, na dnu korita, koje se od tada zvalo „Egline zemlja“, a njena kućica „Egline kućica“* (Pekić 2012: 91). U takvim uslovima, njen život na kraju postaje anomalija, a Isus Nazarećanin glavni krivac zbog toga. Paradoksalno, njegove čudotvorne akcije same po sebi postaju simbol stigmatizacije ljudi nad kojima su izvršene. Na kraju, ideja o besciljnom tumananju Isusa i njegove apostolske družine po obećanoj zemlji se iznova semantički obilježava Isusovim ponovnim susretom sa Eglom na istom mjestu na kojem su se sreli i prethodni put, pri čemu je Isus ne prepoznaje čak ni kao osobu kojoj je potrebna pomoć. „Kad posle nekoliko godina Hristos prođe kraj Egline siromašne kućice od kamena, on je već zaboravio da je ova žena ikada bila na njegovom božanskom putu.“ (Milošević, str. 109)

Literatura:

- Lotman, Jurij, *Semiosfera – U svetu mišljenja. Čovek – tekst – semiosfera – istorija*, Prevod: Veselka Santini i Bogdan Terzić, Svetovi, Novi Sad, 2004.
- Lotman, Jurij M., *Struktura umetničkog teksta*, Prevod: Novica Petković, Nolit, Beograd, 1976.
- Marčetić, Adrijana, *Figure pripovedanja*, Narodna knjiga/Alfa, Beograd, 2003.
- Pekić, Borislav, *Vreme čuda*, Laguna, Beograd, 2012.
- Petković, Novica, *Elementi književne semiotike*, Narodna knjiga/Alfa, Beograd, 1995.
- Petković, Novica, *Od formalizma ka semiotici*, Bigz; Jedinstvo, Beograd; Priština, 1984.
- Uspenski, Boris A.(ndrejevič), *Poetika kompozicije. Semiotika ikone*, Prevod: Novica Petković, Nolit, Beograd, 1979.
- Ženet, Žerar, *Figure V*, Prevod: Vladimir Kapor, Svetovi, Novi Sad, 2002.
- Ženet, Žerar, *Umetničko delo – estetska relacija*, Prevod: Miodrag Radović, Svetovi, Novi Sad, 1998.

Milan MARKOVIĆ

THE MIRACLE AT JABNEEL – OR LET THE OLD GOD MAKE ROOM FOR THE NEW ONE

In this paper, adapted part of the master thesis *Myth De(con)struction in Pekić's Time of Miracles*, the author analyzes a short story entitled *The Miracle at Jabneel* as a separate text, but also as an element of a broader system of organization, where *Time of Miracles* can be interpreted as a comprehensive unit. To this end, the author utilizes a combined introspective method, with a special emphasis on theoretical discoveries of narratology and semiotics. *The Miracle at Jabneel* primarily serves as an evidence of the new aspects of Jesus' supernatural powers, where the problem focus of the text is directed at questioning of the purpose of Jesus' miracles and the consequences of those miracles. Observed in the broader context of the book as a whole, *The Miracle at Jabneel* defines and establishes a classification field not only of Jesus Christ as a central character, but also of the world in general, which he, as a Saviour, should change.

Key words: *The Miracle at Jabneel*, *The Time of Miracles*, narrator, chronotope, border, organization of narrative material